

STEMMER

FRA SÆR- OG ÅNDSSVAGEFORSORGEN

LÆRERVEJLEDNING

KOLOFON

Stemmer fra sær- og åndssvageforsorgen

Lærervejledningen er udarbejdet af Danmarks Forsorgsmuseum, til brug af undervisningsmaterialet *Stemmer fra sær- og åndssvageforsorgen*.

Måltrettet Socialrådgiveruddannelsen, Pædagoguddannelsen og Social- og Sundhedsuddannelserne.

Skabt med støtte fra Social- og Ældreministeriet.

Det samlede undervisningsmateriale er tilgængeligt på <https://www.svendborgmuseum.dk/forsorgsmuseet-formidling/socialfaglige-uddannelser>

Fotos er gengivet med tilladelse fra Dansk Forsorgshistorisk Museum, Ib Pedersen og Finn Mørup Jensen.

Kopiering er tilladt i overensstemmelse med Copyright regler.

Grafisk opsætning: GRAFlab

LÆRERVEJLEDNING

I 2019 blev Danmarks Forsorgsmuseum udpeget af Social- og Indenrigsministeriet til at stå i spidsen for en historisk udredning, der skulle undersøge “... om der er børn, unge og voksne, der kan have været udsat for svigt og overgreb, mens de havde ophold i sær- og åndssvageforsorgens institutioner under statens varetægt i perioden 1933-1980.” Udredningen lå færdig i marts 2022.

For at udbrede kendskabet til udredningens resultater og tematikker har Danmarks Forsorgsmuseum udarbejdet en række formidlingsprodukter, herunder film og et skriftligt undervisningsmateriale, specifikt målrettet Socialrådgiveruddannelsen, Pædagoguddannelsen og Social- og Sundhedsuddannelserne.

Undervisningsmaterialet tager således afsæt i forskningsbaseret viden og indeholder både socialpolitiske, sociologiske, pædagogiske og historiske vinkler, hvilket åbner op for en bred og tværfaglig anvendelse.

Film og undervisningsmaterialet er skabt med støtte fra Social- og Ældreministeriet. Materialet er udarbejdet således, at det skal give den studerende/eleven:

- et historisk perspektiv på sit eget fag og en indsigt i skiftende menneskesyn
- en mulighed for at arbejde med borgerperspektivet og forholde sig konkret til nutidige øjenvitner fra sær- og åndssvageforsorgen
- en mulighed for at arbejde med metodiske begreber som *mentaliseringssevne* og *relationskompetence*
- en mulighed for at perspektivere til nutiden og reflektere over lovgivning og praksis i dag
- en mulighed for at forholde sig til etiske dilemmaer, reflektere over egne fordomme, samt debattere emner som rettigheder, medbestemmelse og fremtidens socialfaglige indsatser

Kvalificering af undervisningsmaterialet

For at sikre materialets relevans og praktiske anvendelighed i undervisningen har vi undervejs i processen fået inputs og faglig sparring fra undervisere på Socialrådgiveruddannelsen, Pædagoguddannelsen og Social- og Sundhedsuddannelserne:

- Klaus Debel-Hansen og Linda Sørensen fra Socialrådgiveruddannelsen på UCL
- Helle Annette Nymann Koldegaard og Anette Bøjgaard Schleicher fra Pædagoguddannelsen på UCL
- Dorte Feldborg Heide og Anne Kirstine Bjerrum Flor fra Social- og Sundhedsskolen Fyn

I den indledende idéudviklingsfase har vi også været i dialog med Danske Handicaporganisationer, LEV, Udviklingshæmmedes Landsforbund, CP-Danmark, Danske Døves Landsforbund og Dansk Forsorgshistorisk Museum.

Hvorfor benytte materialet?

Den faglige argumentation for at benytte materialet kan variere, afhængig af de enkelte uddannelser.

Socialrådgiveruddannelsen

På socialrådgiveruddannelsen er materialet særligt relevant i første til tredje semester, inden for fagområderne Samfundsvidenskab og Socialt arbejde. Undervisningsmaterialet understøtter bl.a. temaerne etik, menneskesyn, forråelse i socialt arbejde, velfærdshistorie, mundtlig og skriftlig kommunikation, anerkendelse, stigmatisering, samt dilemmaer ift. den professionelles rolle i relationer til borgere.

Pædagoguddannelsen

På pædagoguddannelsens Grundforløb 2 "Begrunde pædagogisk arbejde i relation til den samfundsmæssige, historiske, institutionelle og professionelle sammenhæng" og på specialiseringen "Social- og specialpædagogik (SOS)", er materialet relevant på tredje semester - modul otte "Mennesker i udsatte positioner" og på sjette semester - modul 19 "Professionsviden og forskning i relation til social- og specialpædagogik". Materialet understøtter her indsigt i social- og specialpædagogiske paradigmer samt et institutionelt, historisk, etisk og videnskabeligt udgangspunkt i social- og specialpædagogisk praksis. Derudover et fokus på viden om social- og specialpædagogikkens historie, paradigmer og aktuelle udfordringer.

Social- og Sundhedsuddannelserne

Materialet er særligt relevant for eleverne på hoveduddannelserne og belyser væsentlige tematikker, som er relevante for eleverne at kende til i deres møde med borgerne. Det understøtter bl.a. det historiske grundsyn på psykiatrien og handicapområdet, stigmatisering, fordomme og hvor vi er i dag. Samtidig skildrer materialet, hvilke ressourcer, muligheder og mestringsstrategier, mennesker i udsatte positioner har haft, hvilket danner udgangspunkt for en debat om forråelse, etik, tilgange, dilemmaer og ressourcer i tidligere tider samt i dag.

Introduktion til materialet

Undervisningsmaterialet er struktureret omkring en lektion på 3x45 minutter, og indeholder forskellige forslag til aktiviteter – både individuelle og fælles. Det er muligt at vælge aktiviteter til og fra, afhængig af de problematikker og temaer du ønsker at arbejde med. For den enkelte underviser giver denne fleksibilitet en didaktisk og pædagogisk frihed i forhold til at arbejde med materialet.

Undervisningsmaterialet indeholder fem forskellige aktiviteter, en historisk tidslinje og en litteraturliste.

1. Individuel forberedelse

AKTIVITET

Forud for undervisningen læses en række udvalgte kapitler fra publikationen *Historisk udredning vedrørende børn, unge og voksne anbragt i særforsorgens institutioner 1933-1980*. Der vil være mulighed for at sammensætte et tekststudvalg, der passer til de forskellige uddannelser og fag.

Kapitel 2: Kort sammenfatning af undersøgelsens resultater (7 ns.)

Kapitel 5: Rids over særforsorgens udvikling 1933-1980 (17 ns.)

Kapitel 6: Særforsorgssystemet (24 ns.)

Kapitel 7: Intelligenskvotient og intelligenstag (5 ns.)

Kapitel 9: Hverdagen som anbragt (36 ns.)

Kapitel 11: Fysisk vold mod anbragte (52 ns.)

Kapitel 15: Fejlanbringelser (12 ns.)

Kapitel 19: Overvejelser om anbringelsen og den oplevede særforsorgs konsekvenser (12 ns.)

Kapitel 20: Konklusion og perspektiver (10 ns.)

Udredningen er tilgængelig på

<https://www.svendborgmuseum.dk/forsorgsmuseet-formidling/socialfaglige-uddannelser>

2. Fælles gennemgang og introduktion til emnet

AKTIVITET

Med udgangspunkt i en fælles gennemgang af de udvalgte tekster præsenteres sær- og åndssvageforsorgen som undervisningsemne. Herefter drøftes emnets faglige relevans og samfundsmæssige aktualitet. Tag eksempelvis udgangspunkt i aktuelle mediesager eller politiske debatter.
(Varighed ca. 15 minutter)

3. Fælles filmfremvisning

AKTIVITET

I fællesskab ses filmen *Stemmer fra sær- og åndssvageforsorgen*. I filmen præsenteres vi for den politiske baggrund for udredningen og får et indblik i de oplevelser, som tidligere anbragte og ansatte fra sær- og åndssvageforsorgen i dag kan berette om. I filmens afslutning præsenteres vi for spørgsmålet omkring en statslig undskyldning til tidligere anbragte. Det er også muligt at møde Rita, Hans Oluf, Gunhild, Hanne, Karoline, Lone, Ib og Vagn i syv små, selvstændige portrætfilm.

Den samlede film og de syv selvstændige portrætfilm er tilgængelige på:

<https://www.svendborgmuseum.dk/forsorgsmuseet-formidling/socialfaglige-uddannelser>

4. Gruppearbejde

AKTIVITET

I små grupper arbejdes der med spørgsmål og diskussionstemaer med udgangspunkt i ét eller flere temaer. Der skal tages noter undervejs til den afsluttende fællesopsamling og klassediskussion.

Tema 1: Menneskesyn

Undertemaer: Anderledeshed. Handicap. Menneskerettigheder. Racehygiejne. Segregering. Velfærdshistorie. Inklusion og eksklusion.

Tema 2: Vold og overgreb

Undertemaer: Grænserne for magtanvendelse. Forråelse i socialt arbejde. Psykosociale arbejdsforhold. Institutionskultur. Handlemuligheder.

Tema 3: Anerkendelse og ansvar

Undertemaer: Mundtlig og skriftlig kommunikation. Inddragelse. Undskyldningspolitik.

Tema 4: Nutidige refleksioner

Undertemaer: Professionsidentiteter. Professionalisme og følelser. Stigmatisering. Fordomme. Polarisering og chanceulighed.

Afslutningsvis arbejdes der med etiske dilemmaer.
(Varighed ca. 45 minutter)

5. Opsamling og klassediskussion

AKTIVITET

I fælleskab samles der op på gruppearbejdet, der perspektiveres til nutidens praksis og lovgivning, hvorefter fremtidens socialfaglige tiltag debatteres.
(Varighed ca. 30 minutter)

Tidslinje

I tidslinjen præsenteres et kronologisk overblik over centrale love og afgørende begivenheder inden for sær- og åndssvageforsorgen 1933-1980.

Litteraturliste

For den gruppe der ønsker at gå i dybden med nogle af de berørte temaer, har vi samlet en oversigt over relevant litteratur. Litteraturlisten er opsat med udgangspunkt i APA-standarden.

God fornøjelse!

LÆRERVEJLEDNING

til Stemmer fra sær- og åndssvageforsorgen

Udarbejdet af Jacob Knage Rasmussen
og Danmarks Forsorgsmuseum 2022

KONTAKT: Jacob Knage Rasmussen
Museumsinspektør, Ph.d.
jacob@svendborgmuseum.dk

DANMARKS
FORSORGS
MUSEUM